

Λαγοκέφαλος (*Lagocephalus sceleratus*)

Ο **λαγοκέφαλος** ή **κουνέλι** ή **κουνελόψαρο** είναι λεσσεψιανό είδος, εισήλθε δηλαδή στη Μεσόγειο από την Ερυθρά Θάλασσα μέσω της Διώρυγας του Σουέζ, και έχει κάνει έντονη την εμφάνισή του στα νερά της χώρας μας τα τελευταία χρόνια. Φθάνει τουλάχιστον τα 110 εκ. σε μήκος και τα 7 κιλά σε βάρος. Έχει ράχη χρώματος πρασινοκαφέ με μαύρα ισομεγέθη και κανονικά διατεταγμένα στίγματα, μια ασημένια λωρίδα από το στόμα μέχρι την άκρη της ουράς, άσπρη κοιλιά και μια ασημένια βούλα μπροστά από κάθε μάτι. Δεν έχει λέπια αλλά πολυάριθμα μικρά σαρκώδη αγκάθια στη ράχη και στην κοιλιά. Η γνάθος φέρει 4 ισχυρά δόντια, 2 πάνω και 2 κάτω, τα οποία ενώνονται σχηματίζοντας ένα είδος ράμφους. Τα πλευρά και τα επίπλευρα απουσιάζουν, ένα χαρακτηριστικό που συνδέεται με την ικανότητα των ψαριών αυτών να φουσκώνουν σημαντικά το σώμα τους απορροφώντας νερό ή αέρα για να απωθούν τους θηρευτές τους. Ο λαγοκέφαλος κινείται σε κοπάδια σε όλων των τύπων τα υποστρώματα, από τον βυθό μέχρι την επιφάνεια, και σε βάθη μέχρι 100 μέτρα τουλάχιστον. Είναι ευκαιριακός θηρευτής και τρέφεται με μια μεγάλη ποικιλία οργανισμών, όπως κεφαλόποδα, μαλακόστρακα και ψάρια ακόμα και του είδους του. Πολύ συχνά επιτίθεται σε ψάρια που είναι ήδη πιασμένα σε δίχτυα ή αγκίστρια, προκαλώντας ζημιές στα εργαλεία και στα αλιεύματα με το ισχυρό ράμφος του. Δυστυχώς, ο λαγοκέφαλος είναι πια ένα από τα συχνότερα παραλιεύματα των ψαράδων της χώρας μας, ιδιαίτερα κατά την περίοδο αναπαραγωγής τους καλοκαιρινούς μήνες.

Ο λαγοκέφαλος περιέχει στους ιστούς του την **ισχυρή νευροτοξίνη τετροδοτοξίνη** (TTX), η οποία συγκεντρώνεται κυρίως στο πεπτικό σύστημα, το συκώτι και τις γονάδες, και για τον λόγο αυτό η εμπορία του απαγορεύεται βάσει ευρωπαϊκών κανονισμών. Η συγκέντρωση της τετροδοτοξίνης μεταβάλλεται με την εποχή, την ηλικία, το αναπαραγωγικό στάδιο, την περιοχή κ.λπ. Τα συμπτώματα μετά από κατανάλωση περιλαμβάνουν μούδιασμα στα χείλη και τη γλώσσα, παραισθησία στο πρόσωπο και τα άκρα, πονοκέφαλο, πόνο στο στομάχι, διάρροια και τάση εμετού, παράλυση, αναπνευστική δυσκολία μέχρι και θάνατο από παράλυση του αναπνευστικού συστήματος. Η κατανάλωση περίπου 25 mg TTX μπορεί να σκοτώσει ένα άτομο βάρους 75 κιλών. Δυστυχώς **δεν υπάρχει αντίδοτο στην τετροδοτοξίνη** και ο ασθενής θα πρέπει να **μεταφερθεί άμεσα σε ιατρικό κέντρο** για υποστηρικτική θεραπεία μέχρι ο οργανισμός να αποβάλει την τοξίνη.

Εκτός από τον ***L. sceleratus*** υπάρχουν στη χώρα μας άλλα 4 τουλάχιστον είδη της ίδιας οικογένειας (Tetraodontidae) που μοιάζουν μορφολογικά, τα ***Lagocephalus suezensis***, ***Torquigener flavimaculosus***, ***Lagocephalus guentheri*** και ***Spherooides pachygaster***. Αν και τα είδη αυτά δεν θεωρούνται τοξικά, καλό είναι το κοινό να αποφεύγει την κατανάλωσή τους.

Φεγγαρόψαρο (*Mola mola*)

Το **φεγγαρόψαρο** ανήκει στην τάξη Tetraodontiformes στην οποία ανήκει και ο λαγοκέφαλος. Είναι πελαγικό είδος με πολύ ιδιαίτερη μορφολογία, αφού μοιάζει σαν ένα ψάρι χωρίς σώμα, μονάχα με κεφάλι. Είναι ο βαρύτερος γνωστός οσειχθύς στον κόσμο, με μέσο βάρος μεταξύ 250 και 1.000 κιλών. Το φεγγαρόψαρο τρέφεται κυρίως με μέδουσες. Τα θηλυκά του είδους παράγουν τα περισσότερα αυγά από οποιοδήποτε άλλο γνωστό σπονδυλωτό, μέχρι 300 εκατομμύρια κάθε φορά. Το φεγγαρόψαρο δεν αποτελεί είδος-στόχο για

την αλιεία και έτσι σπάνια το βλέπουμε στις εκφορτώσεις του αλιευτικού στόλου.

Όπως και ο λαγοκέφαλος, το φεγγαρόψαρο περιέχει στους ιστούς του την **ισχυρή νευροτοξίνη τετροδοτοξίνη** (TTX) και η εμπορία του απαγορεύεται βάσει ευρωπαϊκών κανονισμών. Τα συμπτώματα μετά από κατανάλωση περιλαμβάνουν μούδιασμα στα χείλη και τη γλώσσα, παραισθησία στο πρόσωπο και τα άκρα, πονοκέφαλο, πόνο στο στομάχι, διάρροια και τάση εμετού, παράλυση, αναπνευστική δυσκολία μέχρι και θάνατο από παράλυση του αναπνευστικού συστήματος. **Δεν υπάρχει αντίδοτο στην τετροδοτοξίνη** και ο ασθενής θα πρέπει να **μεταφερθεί άμεσα σε ιατρικό κέντρο** για υποστηρικτική θεραπεία μέχρι ο οργανισμός να αποβάλει την τοξίνη.

Τσιρίτζι (*Ruvettus pretiosus*)

Το **τσιρίτζι** ή **λαδόψαρο** ή **πηλακούτας** είναι ένα μεγάλο βενθοπελαγικό είδος που ζει σε βάθη μέχρι 800 μέτρα. Φθάνει σε μήκος τα 2 μέτρα και σε βάρος τα 60 κιλά, αλλά συνήθως τα άτομα του είδους που ψαρεύονται στα νερά μας έχουν μήκος γύρω στο 1 μέτρο και βάρος λιγότερο από 15 κιλά. Κινείται μόνο του ή σε ζευγάρια συνήθως κοντά στον βυθό, ενώ συχνά ανεβαίνει και στα μεσόνερα για να τραφεί. Τρέφεται κυρίως με ψάρια, κεφαλόποδα και μαλακόστρακα. Αλιεύεται με χοντρά παραγάδια, είτε αφροπαράγαδα στην επιφάνεια είτε σκυλοπαράγαδα στον βυθό.

Το κρέας του, αν και εύγευστο, είναι πολύ λαδερό και περιέχει την **τοξίνη γκεμπυλοτοξίνη (gempylotoxin)** που δεν απορροφάται από τον ανθρώπινο οργανισμό και συσσωρεύεται στο έντερο. Αν καταναλωθεί σε μεγάλες ποσότητες μπορεί να προκαλέσει διάρροια και στομαχικές διαταραχές 30 λεπτά μέχρι και 36 ώρες μετά από την κατανάλωση. Συνήθως δεν απαιτείται κάποιου είδους θεραπεία, αλλά αν η ενόχληση είναι έντονη **είναι καλό να ζητηθεί ιατρική συμβουλή**.

Παμπακάς (*Hexanchus griseus*)

Ο **παμπακάς** ή **παμπακάρης** ή **σαπουνάς** είναι το μεγαλύτερο είδος της τάξης Hexanchiformes, στην οποία ανήκουν τα είδη καρχαριών με 6 - 7 αντί 5 βραγχιακές σχισμές, φτάνοντας σχεδόν τα 5 μέτρα σε μήκος. Έχει χρώμα σκούρο καφέ, πιο ανοιχτόχρωμη πλευρική γραμμή και έντονα φθορίζοντα πράσινα μάτια. Ο παμπακάς απαντά σε βάθη από 100 μέχρι 2.000 μέτρα. Τρέφεται με ψάρια, κεφαλόποδα και καρκινοειδή. Αλιεύεται με χοντρά παραγάδια, αν και συνήθως απορρίπτεται από τους αλιείς αφού δεν έχει εμπορική αξία.

Το κρέας του, αν και εύγευστο, **περιέχει τοξίνη**, κυρίως στο συκώτι και το δέρμα, η οποία δεν απορροφάται από τον ανθρώπινο οργανισμό και συσσωρεύεται στο έντερο. Αν καταναλωθεί σε μεγάλες ποσότητες μπορεί να προκαλέσει διάρροια και στομαχικές διαταραχές. Συνήθως δεν απαιτείται κάποιου είδους θεραπεία, αλλά αν η ενόχληση είναι έντονη **είναι καλό να ζητήσουμε ιατρική συμβουλή**.

Λεοντόψαρο (*Pterois miles*)

Το **λεοντόψαρο** είναι λεσσεψιανό είδος, εισήλθε δηλαδή στη Μεσόγειο από την Ερυθρά Θάλασσα μέσω της Διώρυγας του Σουέζ και έχει εξαπλωθεί στα παράκτια νερά της χώρας μας τα τελευταία χρόνια. Ανήκει στην οικογένεια των σκορπιών (Scorpaenidae) και φθάνει τα 35 εκατοστά σε μήκος. Έχει εντυπωσιακή εμφάνιση με έντονες κάθετες ραβδώσεις στο σώμα και πτερύγια με έντονα μαύρα στίγματα και πολυάριθμες μακριές σκληρές ακτίνες. Είναι επιδέξις κυνηγός και τρέφεται κυρίως με μικρά ψάρια, μαλάκια και άλλα ασπόνδυλα.

Οι **σκληρές ακτίνες του ραχιαίου, εδρικού και θωρακικού πτερυγίου του λεοντόψαρου περιέχουν ισχυρή τοξίνη**. Το λεοντόψαρο δεν είναι επιθετικό είδος και τα περισσότερα ατυχήματα συμβαίνουν σε ψαράδες που τα συλλαμβάνουν. Τα συμπτώματα μετά από τσίμπημα περιλαμβάνουν ακραίο πόνο, πονοκέφαλο, εμετό, δύσπνοια και ίσως αλλεργικό σοκ με σοβαρές επιπλοκές. Πολύ μικρά παιδιά και άτομα με επιβαρυσμένο ιατρικό ιστορικό ή αλλεργίες διατρέχουν πολύ μεγαλύτερο κίνδυνο.

Αντιμετώπιση τυχόν τσιμπήματος περιλαμβάνει θέρμανση της περιοχής για περιορισμό της δράσης της τοξίνης ως άμεσο ανακουφιστικό μέτρο και **μετάβαση σε ιατρικό κέντρο το συντομότερο δυνατό**.

Βατί (οικογένεια Dasytidae)

Η ονομασία **«βατί»** αποδίδεται στην Κύπρο στους σελαχοειδείς χονδριχθύες της οικογένειας Dasytidae. Τα βατιά έχουν έντονα νωτοκοιλιακά πεπλατυσμένο, αδαμαντοειδές σώμα, με 2 μεγάλα τριγωνικά θωρακικά πτερύγια και πολύ μακριά λεπτή ουρά η οποία ξεπερνά συνήθως σε μήκος το μήκος του σώματός. Είναι μεγάλα σε μέγεθος ψάρια, με το πλήρες άνοιγμα των πτερυγίων τους να ξεπερνά κάποτε τα 2 μέτρα. Με ελάχιστες εξαιρέσεις είναι βυθόβια είδη και απαντούν σε αμμώδεις και λασπώδεις βιότοπους, σε βάθη μέχρι 200 μέτρα. Τρέφονται κυρίως με βυθόβια ψάρια, κεφαλόποδα και μαλακόστρακα που εντοπίζουν στην άμμο με τη βοήθεια των πτερυγίων τους.

Dasyatis centroura

βατί είναι **απαραίτητη η άμεση ιατρική φροντίδα**. Άμεσο ανακουφιστικό μέτρο είναι η θέρμανση της περιοχής για περιορισμό της δράσης της τοξίνης.

Σκορπιός (γένος Scorpaena)

Scorpaena scrofa

μεγάλο κεφάλι με αγκάθια και πλατιά στρογγυλή ουρά. Είναι βενθικά είδη που απαντούν κυρίως σε περιοχές με βραχώδες υπόστρωμα. Είναι νωθρά ψάρια καθηλωμένα στον βυθό, αφού στερούνται νηκτικής κύστης. Απαντούν σε βάθη από 2 μέχρι 200 μέτρα. Είναι καιροσκοπίο μοναχικοί κυνηγοί που караδοκούν καμουφλαρισμένοι περιμένοντας τη λεία τους να πλησιάσει. Τρέφονται με μαλάκια, οστρακόδερμα και ψάρια. Οι σκορπιοί αλιεύονται με τράτα βυθού, στατικά δίχτυα, παραγάδια, καθετή και ψαροντούφεκο.

Οι **σκληρές ακτίνες του πρώτου ραχιαίου πτερυγίου και τα αγκάθια των βραγχιακών επικαλυμμάτων είναι δηλητηριώδη**. Τα συμπτώματα μετά από τσίμπημα περιλαμβάνουν τοπικό πόνο, πρήξιμο και κοκκίνισμα στο σημείο επαφής, πυρετό και δύσπνοια. Άμεσο ανακουφιστικό μέτρο είναι η θέρμανση της περιοχής για περιορισμό της δράσης της τοξίνης και αν η ενόχληση είναι έντονη **καλό είναι να ζητήσουμε ιατρική συμβουλή**.

Δράκαινα (οικογένεια Trachinidae)

Trachinus draco

Trachinus radiatus

μέτρα, έχοντας μόνο το κεφάλι ακάλυπτο, ενεδρεύοντας για τη λεία τους, κυρίως μικρά ασπόνδυλα και ψάρια. Οι δράκαινες αλιεύονται με δίκτυα, τράτες βυθού, ψαροντούφεκο, παραγάδι και καθετή.

Στις δράκαινες, οι σκληρές ακτίνες του πρώτου ραχιαίου πτερυγίου και τα αγκάθια των βραγχιακών επικαλυμμάτων περιέχουν μια **ισχυρή τοξίνη, την δρακοτοξίνη** (dracotoxin). Τα συμπτώματα μετά από τσίμπημα περιλαμβάνουν τοπικό πόνο, έντονο πρήξιμο και κοκκίνισμα στο σημείο επαφής, πυρετό, δύσπνοια και ίσως αλλεργικό σοκ με σοβαρές επιπλοκές. Άμεσο ανακουφιστικό μέτρο είναι η θέρμανση της περιοχής για περιορισμό της δράσης της τοξίνης και αν η ενόχληση είναι έντονη **καλό είναι να ζητήσουμε ιατρική συμβουλή**.

Κουρκούνα (γένος *Siganus*)

Siganus rivulatus

Siganus luridus

Η ονομασία «**κουρκούνα**» ή «**προσφυγούλα**» αποδίδεται στην Κύπρο στα 2 είδη του γένους *Siganus* που απαντούν στο νησί, τα *Siganus rivulatus* (άσπρη κουρκούνα) και *Siganus luridus* (μαύρη κουρκούνα). Και τα δυο είναι λεοσεψιανά είδη, εισήλθαν δηλαδή στη Μεσόγειο από την Ερυθρά Θάλασσα μέσω της Διώρυγας του Σουέζ. Το μήκος τους μπορεί να ξεπεράσει τα 40 εκατοστά, αλλά σπάνια υπερβαίνει τα 25 εκατοστά. Η **άσπρη κουρκούνα** έχει αστραφτερό πρασινοασπρή χρώμα που σκουραίνει ραχιαία και ασπρίζει κοιλιακά, κάποτε με κτρινωπές γραμμές, ενώ η **μαύρη κουρκούνα** έχει μονόχρωμο σκούρο πρασινοκαφέ σώμα. Είναι βενθικά είδη που απαντούν συνήθως σε μεγάλα κοπάδια σε περιοχές με λιβάδια του θαλάσσιου φανερόγαμου ποσειδώνια (*Posidonia oceanica*) ή βραχώδεις βυθούς, από την ακτή μέχρι και σε βάθος 60 μέτρων. Είναι αποκλειστικά φυτοφάγα είδη που τρέφονται με φύκια και άλγη. Αλιεύονται με καλάμι, στατικά δίχτυα, γυροβολία, σκαρκές και ψαροντούφεκο.

Στις κουρκούνες, οι **σκληρές ακτίνες του ενιαίου ραχιαίου περυγίου είναι δηλητηριώδεις**. Τα συμπτώματα μετά από τσίμπημα περιλαμβάνουν τοπικό πόνο, πρήξιμο και κοκκίνισμα στο σημείο επαφής, πυρετό και δύσπνοια. Άμεσο ανακουφιστικό μέτρο είναι η θέρμανση της περιοχής για περιορισμό της δράσης της τοξίνης, και αν η ενόχληση είναι έντονη **καλό είναι να ζητήσουμε ιατρική συμβουλή**.

Λύχνος (*Uranoscopus scaber*)

Ο **λύχνος** ή **μύξης** είναι βενθικό ψάρι που ζει σε αμμολασπώδη υποστρώματα, σε βάθη από 15 έως 250 μέτρα. Το μήκος του συνήθως κυμαίνεται από 10 μέχρι 20 εκατοστά, αν και μπορεί να ξεπεράσει και τα 30 εκατοστά. Ο λύχνος είναι ένας αρκετά αποτελεσματικός θηρευτής του βυθού. Είναι συνήθως θαμμένος στην άμμο, έχοντας εκτεθειμένα μόνο τα μάτια και το στόμα, το οποίο έχει κλίση προς τα πάνω για εύκολη αρπαγή της λείας. Μεταξύ της κάτω σιαγόνας και της γλώσσας έχει μια σαρκώδη κόκκινη προεξοχή που χρησιμεύει ως δόλωμα για τα ανυποψίαστα θηράματά του. Ο λύχνος μπορεί να παράγει ηλεκτρικές εκκενώσεις ισχύος μέχρι 50 βολτ, μέσω ενός οργάνου που βρίσκεται σε σάκο ακριβώς πίσω από τα μάτια. Είναι σαρκοφάγο ψάρι και τρέφεται με μικρά ψάρια και ασπόνδυλα, τα οποία καταπίνει ολόκληρα. Αλιεύεται με στατικά δίχτυα, τράτα βυθού και καθετή.

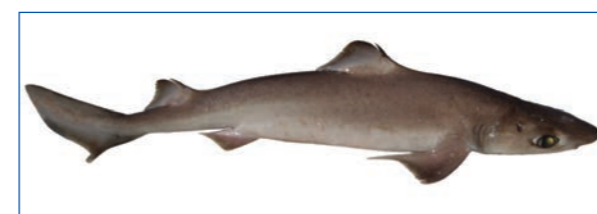
Ο λύχνος φέρει ένα **μεγάλο και εμφανές δηλητηριώδες αγκάθι πίσω από κάθε βραγχιακό επικάλυμμα**.

Τα συμπτώματα μετά από τσίμπημα περιλαμβάνουν τοπικό πόνο, πρήξιμο και κοκκίνισμα στο σημείο επαφής, πυρετό και δύσπνοια. Άμεσο ανακουφιστικό μέτρο είναι η θέρμανση της περιοχής για περιορισμό της δράσης της τοξίνης, και αν η ενόχληση είναι έντονη **καλό είναι να ζητήσουμε ιατρική συμβουλή**.

Κοκκαλάρης (*Squalus acanthias*)

Ο **κοκκαλάρης** ή **κεντρόνι** ή **ακανθίας** είναι ίσως το πιο επιτυχημένο είδος καρχαρία ανά το παγκόσμιο, αφού απαντά στις πλείστες θάλασσες σε σχετικά μεγάλους αριθμούς. Είναι βενθοπελαγικό είδος που ζει σε βάθη πέραν των 100 μέτρων. Το μήκος του συνήθως κυμαίνεται από 50 μέχρι 110 εκατοστά και το βάρος του από 1 μέχρι 3 κιλά. Είναι κοινωνικό είδος και σχηματίζει αγέλες σύμφωνα με το φύλο και το μέγεθος, αν και εποχιακά παρατηρούνται μεγαλύτερες αγέλες που αποτελούνται από αρσενικά και θηλυκά άτομα διαφόρων μεγεθών. Η διαίτά του, όπως στους πλείστους καρχαρίες, είναι ποικίλη, αλλά λόγω του μικρού του μεγέθους περιορίζεται κυρίως σε μικρά ψάρια, οστρακόδερμα, γαστερόποδα και κεφαλόποδα. Ο κοκκαλάρης αλιεύεται με τράτα βυθού, στατικά δίκτυα, παραγάδια και καθετή.

Ο κοκκαλάρης φέρει **δύο δηλητηριώδη αγκάθια**, ένα σε κάθε ραχιαίο περυγίο, τα οποία, λόγω της ευλυγισίας του, τον καθιστούν επικίνδυνο όταν πιαστεί ζωντανός σε δίχτυα ή αγκίστρια. Τα συμπτώματα μετά από τσίμπημα περιλαμβάνουν τοπικό πόνο, πρήξιμο και κοκκίνισμα

στο σημείο επαφής, πυρετό και δύσπνοια. Άμεσο ανακουφιστικό μέτρο είναι η θέρμανση της περιοχής για περιορισμό της δράσης της τοξίνης, και αν η ενόχληση είναι έντονη **καλό είναι να ζητήσουμε ιατρική συμβουλή**.

Ρώσος (*Sargocentron rubrum*)

Ο **ρώσος** είναι άλλος ένας λεοσεψιανός μετανάστης που εισήλθε στη Μεσόγειο από την Ερυθρά Θάλασσα μέσω της διώρυγας του Σουέζ. Είναι βενθικό είδος και απαντά σε βραχώδεις βυθούς, σε βάθη μεταξύ 2 και 60 μέτρων. Στα νερά της Κύπρου το μήκος του κυμαίνεται συνήθως μεταξύ 10 και 20 εκατοστών. Έχει έντονα κοκκινοπορτοκαλί χρώμα με

λευκές οριζόντιες ραβδώσεις στο σώμα. Είναι κοινωνικό ψάρι που δραστηριοποιείται κατά τη διάρκεια της νύχτας. Τη μέρα συνηθίζει να κρύβεται σε τρύπες με άτομα του ίδιου είδους, αλλά και με άτομα των γενών *Arogonichthyooides* και *Pempheris*. Τρέφεται με πολύχαιτους, μικρά ψάρια, μαλάκια, αρθρόποδα και κυρίως δεκάποδα. Αλιεύεται με στατικά δίχτυα, παραγάδια, σκαρκές και καλάμι.

Ο ρώσος φέρει ένα **μεγάλο και εμφανές δηλητηριώδες αγκάθι σε κάθε προβραγχιακό επικάλυμμα**. Τα συμπτώματα μετά από τσίμπημα περιλαμβάνουν τοπικό πόνο, πρήξιμο και κοκκίνισμα στο σημείο επαφής, πυρετό και δύσπνοια. Άμεσο ανακουφιστικό μέτρο είναι η θέρμανση της περιοχής για περιορισμό της δράσης της τοξίνης, και αν η ενόχληση είναι έντονη **καλό είναι να ζητήσουμε ιατρική συμβουλή**.

Στο παρόν έντυπο παρουσιάζονται μερικά μόνο από τα

τοξικά ψάρια που συναντάμε στη θάλασσα της Κύπρου.

Η επιλογή των ειδών έγινε με βάση την επικινδυνότητά

τους και το πόσο κοινά είναι. Στόχος είναι η ενημέρωση για

αναγνώριση των τοξικών ειδών, πρόληψη περιστατικών

αλλά και σωστή αντιμετώπιση και περίθαλψη μετά από

τραυματισμό ή δηλητηρίαση από τα είδη αυτά.

Έρευνα και συγγραφή κειμένων:

- Γιώργος Ιωάννου
- Νικόλας Μιχαηλίδης

Λειτουργοί Αλιείας και Θαλασσίων Ερευνών

Γ.Τ.Π. 78/2017 - 500

Εκδόθηκε από το Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών
Εκτύπωση: Τυπογραφείο Κυπριακής Δημοκρατίας

ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Τοξικά ψάρια στη θάλασσα της Κύπρου

Υπουργείο Γεωργίας, Αγροτικής Ανάπτυξης και Περιβάλλοντος
Τμήμα Αλιείας και Θαλασσίων Ερευνών

2017